

Üçünji ýol

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Üçünji ýol ÜÇÜNJI ÝOL

Ilki at sanaýyn:

Reňki, heňi aýry-aýry hem bolsa, olaryň hemmesi çepçidi. Köpüsiniň partiýasy Sosialistik Internasionala agzady.

Hemmesi saýlawlar esasynda häkimiýete gelip, ýurduny dolandyrdy:

Bill Klinton (ABŞ), Toni Bleýr (Angliýa), Gerhard Şrýoder (Germaniýa), Massimo D'Alema (Italiýa), Fransua Olland (Fransiýa), Wim Kok (Gollandiýa), Bob Houk (Awstraliýa), Fernando de la Rúa (Argentina), Ernesto Zedillo (Meksika), Wiktor Klima (Awstriýa), Fernandu Enriki Kardozu (Braziliýa), Felipe Gonsales (Ispaniýa), Žan Kretýen (Kanada), Antoniu Guterriş (Portugaliýa), Rikardo Lagos (Çili), Helle Torning-Şmitt (Daniýa), Alan Garsiýa (Peru), Paawo Lipponen (Finlandiýa), Kostas Simitis (Gresiýa), Ferens Dýurçan (Wengriýa), Josef Muskat (Malta), Helen Klark (Täze Zelandiýa), Laurentino Kortizo (Panama), Tabo Mbeki (Günorta Afrika), Ýoran Persson (Şwesiýa), Kim De Çžun (Günorta Koreýa), Borut Pahor (Sloweniýa)...

Dominikan respublikasy, Kolumbiýa, Ekwator, Gwatemala, Garadag, Filippinler, Polşa, Albaniýa, Wenesuela, Bolgariýa, Ysraýyl... Sanaw uzap barýar...

Her ýurtda diňe ýeke lider däl, şol ýurtda birden köp at bar sanawda...

* * *

Ýurtlaryny dolandyran bu «çepçi» syýasy liderleri birleşdiren täsirli şahs iňlis sosiolog alymy Entoni Giddens (1938-nji ýylda doglan) boldy. Otuz dört kitabyň awtory Giddens dünýäde kitaplaryna iň köp goldanylan awtorlaryň biri. 1993-2005-nji ýyllarda 24 kitaby türk diline terjime edildi. E.Fuat Keýman, Hasan Bülent Kahraman ýaly «çepçiler» onuň «Üçünji ýol gözlegleri» kitaplaryny terjime etdiler, bu boýunça makalalar ýazdylar.

Giddensiň «üçünji ýol» tezisleri nämeden ybaratdy?

- Kapitalizmiň alternatiwasy galmady.
- Ösen döwleti maksat edinen, garyşyk ykdysadyýetiň tarapdary keýnesýen syýasatlar ýalňyşdyr.
- Girdeji paýlaşygyny göz önüne tutmak, sosial kömeklere üns bermek ösüşe päsgel berýär.
- Sosial demokratiýanyň deňlik garaýşy dereksizdir, işbaşarjaňlygy öldürýär.
- Sagçy we çepçi syýasy düşüňjeler çagşady. Ikisini utgaşdyryjy merkezi pozisiýa gerek. Ady «üçünji ýol» bolmaly...

Aslynda bular 'neoliberalizmiň atasy» Fridrih Haýegiň «inradikal garaýyşlarynyň «sosial demokrat» tüýse bürendirilen ýygra görnüşidi!

Atlary çepçi, sosial-demokrat, demokrat, sosialist hem bolsa, bu aslynda neoliberalizme-bazar fundamentalizmine boýun egen «täze sagdy»!

Üçünji ýoluň birinji tarapdary amerikan prezidenti Bill Klinton boldy. Beýlekisi bolsa iňlis premýer-ministri Toni Bleýrdi, Giddensiň özem Bleýriň geňeşçisidi...

* * *

Aradan ýyllar geçdi. «Üçünji ýol» giň köpçülige näme getirdi? Işsizlik... Guşak çekme... Sosial hak-hukuklaryň gysylmagy... Saglygy goraýyşdan bilim ulgamyna çenli hemme zadyň gymmatlamagy... Isripçilikli sarp edijilik... Bazaryň «hudaýlaşmagy»...

«Baş duşman inflýasiýa» diýlip, döwlet çykdaýjylary eroziýa uçradylýp, ösen döwletler çökerdildi. Döwlet bazarlary global kapital tarapyndan talandy. Daşary ýurt walýutasy, analiz, bono (aragatnaşyk) ýaly kagyздan pul gazanmak önümçiligiň

ýerine geçirildi. Baýlar has baýady, güýçli ortagürp gatlak garyplaşdy. Adamkärçilik, ynsanperwerlik ýok edildi...

Syýasat halkdan, zähmetden üzňeleşdirilxi.

Oppozisiýany bölmek üçin etniki kimlikler «ýoň» edildi. Çepçi mazmunly programmalar içi boş mahabata düşürildi, terjimeçi alymsamaklar, mediýa professionallary «akylly adam» boldy! Indi ýeke-täk ýol jylaw tutdurmaýan kapitalizmiň pragmatizmididi...

Ýagny:

Uly umyt bilen häkimiýet başyna getirilen çepçi-sosial demokrat partiýalar neoliberal syýasaty durmuşa geçirip, gatlaklary lapykeçlige uçratdy. Hemmesi taryhyň çaňly sahypasyna garylyp gitdi.

Harabasyndan faşistik partiýalar çykdy, häzirem çykyp dur...

Eýsem:

Imamogly ýurdumyzdaky agyr ykdysady meselelere degişli özüne mahsus, aýyl-saýyl ediji syýasy ugur hödürläp bilermi?

Ýa-da Baýkaldyr Kylyçdarogly ýaly derege ýarajak çözgütleri tapyp bilmeýän «Üçünji ýoluň» ýolagçysy bolarmy?

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 06.07.2023 ý. Publisistika